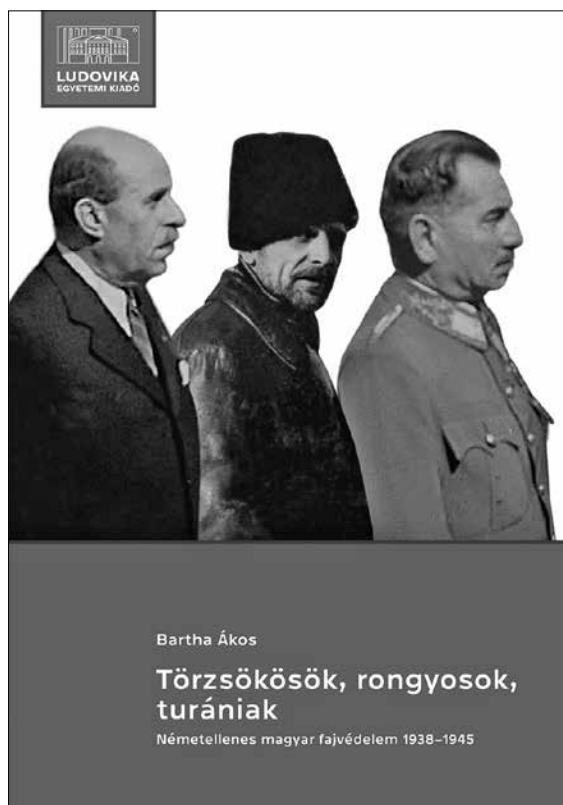

/// Papp István

=== **Egy lehetetlen küldetés története**

**Bartha Ákos: Törzsökösök, rongyosok, turániak.
Németellenes magyar fajvédelem, 1938–1945**

Ludovika, Budapest, 2023. 336 oldal

Az ún. emlékezetpolitikai viták a történészek többségét általában hidegen hagyják, vagy egyenesen ódzkodnak tőlük. Pedig egy-egy ilyen disputa segíthet felszínre hozni ki nem beszélt, lappangó problémákat, netán élesebb megvilágításba helyezni komoly szakmai kutatások kevesek által ismert eredményeit, vagyis beszélhetünk valamiféle, a tudományos közbeszédet alakító, visszacsapó hatásról. Bartha Ákos friss monográfiája kapcsán is megkockáztatható az előbbi gondolatmenet, mivel ennek a kötetnek az ősforrása valahol 2004 táján, a Teleki Pál budai várba tervezett, ám végül Balatonboglárra került szobrának felállítása idején kirobbant heves polémiaiban lelhető meg.¹ Addig nagyjából az a konszenzus uralkodott nem csupán Teleki személye,

hanem általában a második világháború alatti, szükségszerűen a náci Németországgal szembeni magyar ellenállási mozgalmak és a bennük résztvevők kapcsán is, hogy

1 = = A vitáról: Jogos viták a Teleki-szobor körül, 2004; A Teleki-szobor felállítása körüli vita, 2004.

ők részei a magyar demokratikus hagyománynak, hiszen aki antifasiszta, az *ab ovo* demokrata is.

Azt, hogy mindez miért volt így, és hogy miért uralhatta ez a kép igen sokáig nem csupán a történetírást, de még inkább a történeti emlékezetet, igazán egy 2009-ben megjelent tanulmányból érthetjük meg, amelynek szerzője, Ablonczy Balázs a Horthy-korszak két jellegadó politikusa, Bethlen István és Teleki Pál konzervatívizmusát hasonlította össze.² Az életutak párhuzamos vizsgálata révén világosan kirajzolódottak a markáns eltérések: miközben Teleki bátor külpolitikát vitt, s ennek erkölcsi következményeit a magyar politikatörténetben – kirívóan szokatlan módon – saját magára vonatkoztatva is vállalta, addig a szükséges szociális reformokat a faji alapú kirekesztéssel és a diktatórikus elemek mindennapokba való beépítésével kapcsolta össze. Vele szemben Bethlennél az alkotmányosság védelme került a középpontba, ami a helyzetből adódóan lassacskán a baloldali ellenzékhez közelítette. Viszont régi vágású konzervatív liberálisként ellenezte a sokak által igenelt szociális változtatásokat, így a földreformot, és mély szkepszissel tekintett a tömegdemokráciához kötődő általános választójogra, amelyet a radikális változások eredőjének tartott. Ebből állt elő egy sajátos helyzet, amelyet a szerző így összegzett: „[Bethlennek] úgy lett igaza, hogy a korabeli szemlélő számára ő tűnt maradónak, aki nem érti a »kor szavát«. És Teleki úgy lépett tévútra, hogy kortársainak többsége modernnek gondolta, és helyeselte politikáját.”³

A szoborvita óta eltelt közel húsz esztendőben a magyar történettudomány képviselői sokat finomítottak és pontosítottak a Horthy-korszak különböző politikai áramlatairól szóló értékeléseken, ezeknek a kutatásoknak az eredményeit összefoglalni nem e recenzió feladata. A változások legfőbb oka annak a kérdésnek a módosulásában rejlik, amely sokáig a korszak eszmetörténetének átfogó értelmezési tengelyét adta. Ahogyan Bartha Ákos is hangsúlyozta munkája utolsó fejezetében (258–263.), a fasizmus–antifasizmus diskurzus már korábban lezajlott megváltozása a lényeg, s a szerző ennek a tanulságait érvényesítette a jelen monográfiában. Amíg a politikai gondolkodás mezejét és szereplőit aszerint osztották fel, hogy hogyan viszonyultak a fasizmushoz, amelyet nemegyszer a náci Németország politikai-hatalmi felépítményével azonosítottak, addig számos irányzat, párt, lap és karakter nem volt leírható, nem volt pontosan értelmezhető. Ezért is okozhatott sokkot Teleki Pál híveinek és tisztelőinek körében, hogy hogyan férhet össze a német imperializmus elleni látványos tiltakozás olyan eszmékkal, amelyeket maga a Harmadik Birodalom is képviselt.

Jelen kötet a szerző lenyűgöző mértékben gyarapodó szakmai munkásságának legalaposabban felépített, leggondosabban megformált darabja. Bartha Ákos az elmúlt években először egy vaskos életrajzban mutatta be Bajcsy-Zsilinszky End-

² = Ablonczy, 2009.

³ = Uo. 185.

re pályafutását és politikai nézeteit,⁴ megtisztítva mindazoktól a zavaró momentumoktól, melyeket az utóélet szereplői aggattak rá. Ezt követően pedig az 1944–1945-ös fegyveres ellenállást s annak már-már kibogozhatatlan eszmetörténeti csomópontjait szálazta szét egy önálló monográfia lapjain.⁵ Jelen munka természetesen hasznosítja a korábbi vizsgálódások során felhalmozott tudást, és épít rá, ám legalább annyira kapcsolódik a hazai szélsőjobboldal / jobboldali radikalizmus témakörét elemző történések munkáihoz,⁶ mint személyes történeti vizsgálódásaihoz, töprengéseikhez.

Ugyanakkor a kötet elhelyezhető a Horthy-korszak titkos társadalmi egyesületeinek historiográfiájában is, pontosabban az állam és a civil szféra határvidékén tényező szervezeteket bemutató, szintén szépen gyarapodó munkák sorában.⁷ Bár jelen kötet három olyan szervezet (Törzsökös Magyarok Tábora, Magyar Fajvédők Országos Szövetsége, Turáni Vadászok Országos Egyesülete) történetével, tagjaival, eszmei kavalkádjával, rivalizálásuk és együtt dolgozásuk eseményeivel ismertet meg, amelyek jól láthatóak és érzékelhetőek voltak a nyilvános politikai térben, de ezzel együtt megmártóztak a titkos szervezetek sajátos világában is.

A kötetet fogalomtörténeti tisztázás vezeti be, amelyben a szerző kifejti, hogy miért a németellenességet és a fajvédelmet tartja olyan összefoglaló kategóriáknak, amelybe a törzsökösök, a rongyosok és a turáni vadászok egyaránt beleférnek. A magyar fajvédők a honi radikális jobboldal táborán belül helyezkedtek el, s egyaránt szemben álltak a hazai nemzetszocialista pártokkal, illetve azokkal a nyilas/hungarista elemekkel, akik Szálasi Ferenc különböző név alatt futó pártjaiban bukkantak fel. Ám ennél is fontosabb a következő definíció: „*Náciellenesnek a nemzetiszocializmus ideológiája ellen fellépő erőket nevezem [...], míg a németellenes jelzőt kettős értelemben használom. Így tekintek egyrészt a Német Birodalom külpolitikáját elítélő személyekre és mozgalmakra, másrészt a magyarországi németiség irányában megfogalmazott kritikus – etnicista – álláspontokra is.*” (8–9.)

Mindezt azért tartom igen pontos és termékeny osztályozásnak, mert a szerző nagyon helyesen alkalmazta a konkrét történeti forrásanyag vizsgálata során azt az elméleti felismerését, melyet a monográfia szövegében több helyen is kifejtett. Ezek szerint a második világháború kitörését követően a magyar belpolitika fő törvonala a Németországhoz való viszony lett: németbarátokra és németellenesekre oszlott a hazai közvélemény (persze ezen belül is voltak átjárások és ingadozások, nem utolsósorban a frontok mozgására reagálva). Ehhez annyit tehetünk hozzá, hogy míg a németbarátság nemigen volt elválasztható a náci hatalmi berendezkedés iránti szimpátiától, legalábbis annak tudomásulvételétől (bár elvileg elképzelhető

4 = = Bartha, 2019.

5 = = Bartha, 2021.

6 = = Paksa, 2013; Gyurgyák, 2012; Kerepeszki, 2012; Paksy, 2013; Vonyó, 2021.

7 = = Zinner, 1989; Kántás, 2020; Pócs, 2022.

a hazai németiség körében az anyagországhoz való vonzódás, hiszen a Volksbund és a Hűség Mozgalom ellentéte itt is polarizálta a kisebbség csoportjait), addig a németellenesség igen széles és tarka spektrumon mozgott, a szélsőjobboldaltól a szélsőbaloldaliig bezárólag. Ez utóbbi jelzőt közel sem csak a retorikai fordulat kedvéért használtam, hiszen az egyéni életutak vizsgálta során Bartha Ákos bizonyította, hogy a turáni vadászoktól vezetett út az illegális kommunista mozgalomhoz is, lásd bizonyoságként Iliás Ferenc fordulatait vagy a Győrffy István Kollégium tagjainak útkeresését.

A németellenesség alapvetően külpolitikai síkon jelentkezett, ám egyáltalán nem következett belőle, hogy aki ezt vallotta, az szükségszerűen elvetette a náci társadalomátalakítás módszereit. Ennek okán érdemes idézni Szabó Dezső egy gondolatát, akit a szakirodalomban és az emlékezetben egyaránt a hazai németellenesség prófétájaként szokás számon tartani. A kelet-európai konföderáció szükségességét meghirdető 1935-ös tanulmányában akad egy megjegyzés, amely arról árulkodik, hogy ő is osztozott a Hitler kormányzásának első éveit pozitívan értékelő, a kortárs Európában sokak által képviselt véleményben: *„Nem is tudnék azok közé beállni, akik – jól érthető okokból – nyelvöltögetésekkel, rágalomokkal és olcsó piszkálódásokkal igyekeznek elintézni azt, amit ők mai Németországnak neveznek. Ellenkezőleg: ha mindentől elvonatkoztatva, csakis a közösségek életének tudományos vizsgálódásával nézem azt, ami az utolsó években Németországban történt, lehetetlen elgátolnom magamban egy tisztán értelmi, úgyszólván természetrajzi gyönyörűséget, látva, hogy ez a sokféle betegségtől érintett s a világháborútól meggyötört roppant organizmus mily tervszerű akarattal mozdul az élet, az egészség, a hódítás felé.”*⁸

Mivel a magyar fajvédelem kötetben bemutatott szereplői közül senki, még a legjobb képességűnek tűnő baráti Huszár Aladár sem ütötte meg Szabó Dezső kiemelkedő intellektuális képességeit, így nemigen lehet csodálkozni azon, hogy a törzsökös mozgalomhoz tartozókat, a Rongyosgárda tagjait és a turáni vadászokat olyan feloldhatatlan és ellentmondásos dilemmák jellemezték, amelyek megbénították a sikeres politikai cselekvést. Bartha Ákos áttekintő elemzésében meggyőzően mutat rá arra, hogy az antiszemitizmus mellett, melyből a fajvédők esetében különböző típusú szociális, gazdasági reformok következtek, *„nézetrendszerük másik fontos sarokpontja integer revizionizmusuk volt”* (11.). (Zárójelben jegyzem meg, hogy ez az egyetlen pont, ahol vitám van a szerzővel, ugyanis a rendkívül alapos, tiszteletet parancsoló mennyiségű forrást és szakirodalmat felvonultató elemzésből kimaradt az a fontos megállapítás, hogy éppen a fajvédő mozgalom prófétája, Szabó Dezső alapvető felismerése hiányzott a hívei ezen csoportjánál. Röviden összefoglalva, az, hogy Németország olyan mértékben fenyegeti a magyar függetlenséget, hogy emiatt a revíziós célokról is le lehet mondani. Az olyan kis államok, mint Csehszlovákia, eltűnése vagy az Anschluss révén Ausztria megszűnése ellentétben áll hosszú távú érdekeinkkel, illetve a belpolitikai reformokat nem szabad elhalasztani a revízió

8 = = Szabó, 2007: 258.

ügyére történő hivatkozással. Persze éppen ez volt az az osztópont, ahol igazából elvált a késői fajvédelem és a népi mozgalom, hiszen az utóbbi a társadalmi reformokat és nem a revíziót állította programja középpontjába. Zárójel bezárva.)

Ebből az alapállásból következett az a lehetetlen küldetés, amelyet voltaképpen az egész kötet igazol és számtalan példával alátámaszt. Nevezetesen az, hogy mivel a náci Németország volt az egyetlen valódi súllyal bíró nagyhatalom, amely a gyöngye magyar állam revíziós igényeit felkarolta, s ennek, teljesen logikusan, minden esetben meg is kérte az árát, nem lehetett úgy revíziós sikereket elérni, hogy az ne járt volna a német befolyás erősödésével. Olyan bűvkör volt ez, amelyből kitörni a két alapaxióma egyikének feladásával lehetett volna. Alapvetően ebben látom annak a számos zűrzavarnak, eszmei cikcakknak és a furcsa egyéni életútnak az okát, amelyekre Bartha Ákos számtalan meggyőző, nem egy alkalommal megdöbbentő példát hoz.

Természetesen ez a dilemma nemcsak az fajvédő ellenzékét bénította, hanem a hivatalos kormányzatot is, bár annak tényleges reformszándéka elég visszafogottnak tekinthető. Inkább az az elgondolkodtató, hogy milyen kevésbé nyert teret az innovatív politikai gondolkodás a törzsökös–rongyos–turáni háromszögben, s ezért örökké belegabalyodtak hol az etnikai nemzeteszmé kontra valós társadalmi viszonyok, hol pedig az önálló magyar külpolitikai kezdeményezések versus német geopolitikai szándékok hálójába, mint történt a Rongyosgárda kárpátaljai és lengyelországi akciói során. Ezeket az ellentmondásokat nem egy ízben éppen a nyilasok tudták a legjobban kihasználni, hiszen elég volt a törzsökösség ingoványos fogalmára rámutatni, vagy éppen Zsabka Kálmán lengyel földön tett kalandozásait a parlament nyilvánossága elé tárni. Az utóbbi kapcsán mutatott rá a szerző arra, hogy a nyilas párt szónokainak „1939. augusztus 1-jei parlamenti indízkéréciója valóságos politikai bomba volt, ami a magyar közéletet már jó ideje foglalkoztató feszültségeket dobott hirtelen felszínre” (122.).

Ebben a végső soron bénult és nem sok eredménnyel kecsegtető cselekvésképtelenségben leledzett valami végtelenül frusztráló alapézés, nem véletlenül jegyzete meg Bartha Ákos a rá jellemző finom és hetyke iróniával: „A »törzsökösök« mindazonáltal jobban szerettek vacsorázni, mint tüntetni.” (37.) Bár a rongyosgárdisták fegyveres aktivizmusa és a turáni vadászok szervezetépítő képessége elevenebb és izgalmasabb történetnek tűnik, mint a sárkány motívumával birkózó törzsökös magyaroké, végső soron ezek is kudarcos esetek. Hiányzott a politikai alternatívaképzés legfontosabb ismérve: a valósággal való kíméletlen szembenézés s az ehhez társított, reális alapokon nyugvó program és cselekvés kialakítása. Az illuzionizmus megnyugtató és gyengítő ködé vette körül a Bartha Ákos által bemutatott németellenes fajvédő szervezetek tagságát.

Ám mielőtt ebből bárki a szerző munkájának hiábavalóságára vagy elégtelen mivoltára következtetne, éppen az ellenkezőjéről szeretném meggyőzni. Hiszen a munka rendelkezik az igazán jó történeti monográfiák két ismérével: a szerző egy-

szerre fest élénk tablót egy korról, ám közben diszkréten háttérben marad, az olvasóra bízva és nem szájába adva a következtetések levonását. Másrészt a szerző gondosan óvakodik a nagybetűs IGAZSÁG megtalálásától, pláne hirdetésétől, s éppen ennek révén lelt rá számos fontos igazságra, amelyek révén jelentősen árnyalta az 1938 és 1945 közötti időszakról és hosszú távú hatásairól élő gondolkodásunkat.

Ezen megtalált kincsekből, melyek nem részigazságok, hanem egy örökké kutatott és elérni kívánt igazság részei, szeretnék néhány fontos darabot felvillantani. Így például azt, hogy a sokáig élő és kanonizált képpel szemben nem az 1941. október 6-i tüntetés volt az első háborúellenes demonstráció, hanem a Törzsökös Magyarok Táborának 1939. szeptember 8-án a budai Bem-szobornál tartott néma gyülekezése (36.). Ugyanúgy a reveláció erejével hatott a törzsökös mozgalom (tágabban véve a németellenes fajvédelem és a hazai baloldali pártok) és a szociáldemokrata munkásmozgalom kapcsolatainak feltérképezése, amelynek első állomását nem a *Népszava* 1941-es karácsony száma, hanem a *Magyar Nemzet*ben futó „Szellemi Honvédelem” rovat inspirálta (39.). Egy másik sokat idézett vitához, Németh László *Kisebbségben* című esszéjének keletkezéséhez is fontos adalékokat szolgáltatott a kötet írója, ahogyan bravúros elemzéssel a törzsökös diskurzushoz kapcsolta Szekfű Gyula nevezetes felhívását, melyre Németh válaszolt (46.). Azon már jóval kevésbé lepődtem meg, ahogyan Bartha Ákos feltárta a rongyosok vagy a Nemzetvédelmi Kereszt⁹ birtokosainak egzisztenciális helyzetük javítására irányuló lépéseit, legyen szó állami állások, földbirtokok vagy pénzbeli támogatás elnyeréséről, ez, úgy tűnik, a magyar nacionalizmus bizonyos áramlatainak szívós jellemzője volt.

Figyelemre méltó az is, ahogyan Kozma Miklós stratégiájáról olvashatunk a rongyosgárdisták ázsiójának növelésével kapcsolatban, de általános érvénnyel. Ennek kapcsán mutatott rá Bartha Ákos arra a taktikára, hogy a magyar vonatkozású híreket valamelyik angol vagy francia sajtótermékben tették közzé, majd ezt a cikket szemlélzte a nemzeti hírügynökség, így növelve az adott információ hitelességét (127.). Ha már sajtó, akkor külön ki kell emelnünk a *Sorakozó* című „független politikai hetilap” elemzését, amely azért is érdekes, mert majdnem az ismeretlenség homályából emelte ki a szerző a fajvédelem és a népi mozgalom határmezsgyéjén működő, az eddigi kutatások által nem sok figyelemre méltatott periodikát. A *Sorakozó* nem csupán a konkrét szerzők és írások okán érdemes figyelmünkre, hanem azért is, mert világosan igazolja, hogy mennyire nem az eszmetörténészek konstrukciói szerint rétegeződött, viselkedett, cselekedett a magyar politika számos irányzata és szereplője.

9 = = A Nemzetvédelmi Keresztet 1940-ben alapította Teleki Pál miniszterelnök; az 1919-ben mutatott ellenforradalmi helytállásért és a revíziós területvisszacsatolások során szerzett érdemekért osztották ki. A Kereszt tulajdonosai alkották a Nemzetvédelmi Szövetséget.

Bár Bartha Ákos nem definiálja magát az oxfordi kontextualista eszmetörténet képviselőjeként, ennél fontosabb, hogy mégis ezt a gyakorlatot követi, igen példaszerűen és alaposan. Ezért is kiforrottak és találóak értékelései, amelyek itt-ott nem nélkülöznek némi személyes kikacsintást sem, ahogyan a rongyosok hetilapja kapcsán olvashatjuk: „Összességében a Sorakozó szomorú példája annak, hogy a cenzurális viszonyok nem a viták megszűnését, hanem azok félresiklását eredményezhetik. Az egyre szorosabb német kapcsolatok kivesézése helyett így kerültek fókuszba a Szálasi elképzelésénél is holdkórosabb turáni tervek, amelyek ugyan a feszültségek levezetésére jók lehetettek, ám aligha kínáltak reálpolitikai alternatívát.” (141.)

Azt, hogy mennyire nehéz vállalkozás a magyar szélsőjobboldal történetéről írni – tegyük hozzá, legalább ennyire bonyolult lenne a honi szélsőbaloldal régóta megírásra váró históriája, amely szintén bővelkedett frakcióharcokban, személyi torzalkodásokban, árulásokban és zavaros figurákban –, azt leginkább azon a bravúros szemmel követésen mérhetjük le, ahogyan Bartha Ákos a sokszor igen hasonló, nyelvi eszközeikben és szimbolikájukban egymástól is merítő irányzatok között eligazodik. Hiszen a szélsőjobboldal különféle pártocskáit, frakcióit, mozgalmait anyagi és személyi ellentétek és érdekek legalább annyira tagolták, mint magasabb rendű eszmei szempontok, ahogyan az a politikai csoportosulások történetében szokott lenni. Erre a zűrzavaros, nehezen áttekinthető, percéletű mozgásra ad példát az a remek portré, ahogyan a Szüts Iván vezette Nemzeti Tábor története kirajzolódik, melyet többek között a történész egyik legjobb barátja, az ironia segítségével skiccelt fel Bartha Ákos: „Politikai issue volt ez a javából, mellyel Szütsék szép szeletet haraptak ki a honi szélsőjobboldal körüli diskurzusokból.” (150.)

A monográfia nem csupán új eredményekkel szolgált, hanem megerősítette a Horthy-korszak pártpolitikai-egyesületi életének, általában a belpolitika jellegzetességeinek eddig is ismert, de most más oldalról ismét igazolt vonásait. Egyrészt szembevetendő az a folytonos nyugtalanság, nyüzsgés, kavargás, amely a bethleni konszolidáció néhány évét (kb. 1923–1924 és 1929 között) kivéve a honi társadalmat jellemezte. Ahhoz képest, hogy az 1989–1990-es rendszerváltás előtti történeti és publicisztikai irodalomban nemegyszer egy mozdulatlan, merev, lefojtott társadalom képe jelent meg, e kötetet olvasva sokkal inkább egy turbulens, izgága, nehezen kontrollált, bizonyos esetekben az erőszakot sem nélkülöző politikai élet válik kitapinthatóvá. Másrészt ennek a politikai felvilágnak a szereplői gyakran ugyanazok: mintha lett volna egy olyan statisztika gárdája a Horthy-korszaknak, amelynek tagjai a gyorsan változó pártok, szervezetek, klubok, sajtótermékek *castingjai* során hasonló szerepeket játszottak volna el, gondoljunk a sokféle nyüzsgő Zsabka Kálmánra vagy a Héjjas-fivérekre. Ezeket az embereket sokszor csupán a differenciálatlan radikalizmus, néhány jelszó puffogatása kötötte össze, s a fogalmak tisztázatlansága nem gátolta, hanem sokkal inkább segítette ennek az amorf közegnek a megmaradását. Harmadrészt, ezek a szereplők rendszeresen nem egy alkalommal szinte megvetéssel szóltak a pártpolitikáról, mintha a politikai élet ideológiai jellemzők szerint

létrejövő pártjai valamiféle bűnös erkölcsiséget hordoznának, amely önmagában a nemzet egységét, egészségét veszélyezteti. Talán ezért is kapott ennyire lábra a szervezeted, amely persze szintén a belpolitika instabilitását, zavarosságát, tisztázatlanságát jelezte.

E kötet origóját a 2004-es Teleki-szoborvitáig vezettük vissza, amelyben a résztvevők zavarodottságát részben az okozta, hogy a sokak által tisztelt köztársasági elnök, Göncz Árpád is kiállt az egykori miniszterelnök mellett. Ez értelmetlennek, legalábbis megmagyarázhatatlannak tűnt, a politikus életútját ismerve. Pedig csupán arról van szó, hogy egyetlen életpálya, életút sem statikus és merev, ahogyan Göncz sem volt az. Hiszen fiatalemberként a Turáni Vadászok Országos Szövetségének fedezékében működött a Csipkés Közösség, amelyet a későbbi államfő személye kapcsolt a Teleki Pál Munkaközösséghez. Ezek az útkereső ifjak mind az ország gyökeres megújítását képzelték el, törzsökös alapon. Így azután nagyon is érthető, sőt következetes cselekedet volt az idős politikus részéről a hajdani bálványához való ragaszkodás.

Összességében e kötet nem csupán a Horthy-korszak eszmetörténetéhez, ezen belül a jobboldali radikalizmus megértéséhez járul hozzá nem kevés tudásanyaggal, hanem mind stiláris szempontból, mind az elbeszélés felépítését tekintve Bartha Ákos legkiforrottabb alkotásának tekinthető. Ez nagyjából olyan üres szóvirágnak tűnik, amelyet bizony sokszor olvashatunk helykitöltő jelleggel. Most viszont azért írtam mindezt, mert arról igyekeztem meggyőzni az olvasót, hogy a kötet szerzője számos olyan jelenséget felismert és megjelentetett, amely létezett, valóságos volt, de amelyet *expressis verbis* senki sem írt le. Meglátni a nem kézzel foghatót: ez a legtöbb, amit egy történész tehet.

=== Hivatkozott irodalom ===

Ablonczy, 2009

Bethlen István és Teleki Pál konzervativizmusa. In *A magyar jobboldali hagyomány, 1900–1948*. Szerkesztette: Romsics Ignác. Osiris, Budapest, 167–185.

Bartha, 2019

Bartha Ákos: *Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet*. Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest.

Bartha, 2021

Bartha Ákos: *Véres város. Fegyveres ellenállás Budapesten, 1944–1945*. Jaffa, Budapest.

Bartha, 2023

Bartha Ákos: *Törzsökösök, rongyosok, turániak. Németellenes magyar fajvédelem, 1938–1945*. Ludovika, Budapest.

Gyurgyák, 2012

Gyurgyák János: *Magyar fajvédők. Eszmetörténeti tanulmány.* Osiris, Budapest.

Kántás, 2020

Kántás Balázs: *A haza önkéntes (titkos)szolgálatában? A Kettőskereszt Vérszövetség, egy furcsa titkos katonai alakulat az ellenforradalmi rendszer első éveiben.* Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, Budapest.

Kerepeszki, 2012

Kerepeszki Róbert: *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban.* Attraktor, Máriabesnyő.

Paksa, 2013

Paksa Rudolf: *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma, pártjai, politikusai, sajtója.* Osiris – MTA BTK, Budapest.

Paksy, 2013

Paksy Zoltán: *Nyilas mozgalom Magyarországon 1932–1939.* Gondolat, Budapest.

Pócs, 2022

Pócs Nándor: *Varjúserég. Kováts Tivadar és a magyar fajvédelem láthatatlan útjai.* Kronosz – Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Magyar Történelmi Társulat, Pécs–Budapest.

Szabó, 2007

Szabó Dezső: Magyarország helye Európában: Kelet-Európa. In *Szabó Dezső: Tanulmányok, esszék.* Szerkesztette: Gróh Gáspár. Kortárs, Budapest, 346–367.

Vonyó, 2021

Vonyó József: *Jobboldali radikálisok Magyarországon, 1919–1944.* Kronosz, Pécs.

Zinner, 1989

Zinner Tibor: *Az ébredők fénykora, 1919–1923.* Akadémiai, Budapest.

=== **Internetes hivatkozások** ===

Jogos viták a Teleki-szobor körül, 2004

<https://mult-kor.hu/cikk.php?id=820> (utolsó letöltés: 2023. május 2.).

A Teleki-szobor felállítása körüli vita, 2004

https://politicalcapital.hu/konyvtar.php?article_read=1&article_id=1165
(utolsó letöltés: 2023. május 2.).

Balról Barcza György, a külügyminisztérium politikai osztályának vezetője, gróf Bethlen István miniszterelnök és Wálko Lajos külügyminiszter. Genf, Svájc, 1926.

Fortepan / Francia Nemzeti Könyvtár

Kulcsszavak

=====

*antifaszizmus, könyvismertetés, kritika, külpolitika,
második világháború, recenzió*

= ***Stories of a Mission Impossible*** =

/// A BOOKREVIEW ON

**Bartha Ákos: *Törzsökösök, rongyosok, turániak.*
Németellenes magyar fajvédelem, 1938–1945
[Trueborns, Ragged Guardists, Turanists.
Anti-German Hungarian Racialists, 1938–1945]**

Ludovika, Budapest, 2023. 336 p.

The question of fascism versus antifascism was a decisive component in the interpretation of Hungarian political thinking in the era of WWII. The effect of this kind of intellectual tradition has weakened in past decades, but no specific research has been done so far. Ákos Bartha analyzed three important so-called secret social services (Turáni Vadászok, Törzsökös Magyarok, Magyar Fajvédők), which were integrated into the specific world of the Horthy regime, although they opposed the foreign policy of Nazi Germany. These organizations were very close to the official government policy, and their common ideological base was racialism. The race was an uncertain and unclear political category, because it was part of political language of both the political left and right. The author clarified the most important aspects of the racist social organs: their members wanted to revise the Trianon Peace Treaty and opposed the influence of German foreign policy within the Hungarian political agenda. But this political strategy was an incongruent aim because only Germany was capable of modifying the system created by the peace treaties. Thus, the revision of borders and the commitment to German war policy were in hand in hand. Consequently, the members of these societies could be anti-German and antisemite at the same time, so the strings of the Hungarian political scene were tangled inextricably.